

Nachtrag.

1. Kaiser Otto II. bestätigt die hergestellte Abtei S. Martini zu Trier, und nimmt sie in seinen Schutz. 975.

I. n. s. e. i. t. patris et filii et spiritus sancti. *Otto* diuina clementia *Romanorum* imperator augustus. omnibus principibus ecclesiarumque rectoribus et cunctis fidelibus. qui sub monarchia *romani* degunt imperii. *Romanę* reipublicę status pietate clementiaque semper insignis per diuersas et regum lineas ad nos usque descendit. quem regere secundum cultum iustitię legumque censuram supernā ope ferente misericordia animo proposui. ecclesias dei honorare et eas contra diuersos tyrannorum incursus protegere. Unde *Theodericus treuironum* archiepiscopus adiit nostrę maiestatis clementiam. rogans suppliciter pro quadam ecclesia s. *Martini* infra ipsam urbem sita. ut iura et possessiones illius. quas de tyrannorum manu retraxerat confirmarem. imperialis auctoritatis censurā. quod facere clementer annuimus. Hęc itaque sunt iura uel possessiones illius ecclesie. que s. *Magnericus* eiusdem urbis episcopus supradicto reliquit cenobio. ubi etiam corpore requiescit. si abbas eiusdem loci ex hac luce decesserit. fratres liberam et canonicam cum consensu sui episcopi facient electionem. Si religio defecerit. pontifex cum consilio uicinorum abbatum et religiosorum uirorum et mutabit pastorem. et religionem monachicam reformabit. Infra urbem eandem ecclesia s. *Victoris* ad s. *Martinum* pertinet cum omnibus appendiciis suis. *Siuinic. Cumelanch. Bessilich* cum decimis suis. ecclesia s. *Synphoriani* cum appendiciis suis. *Lorchen. Sarceni. (Sarcinich.)* cum decimis suis. Intra ipsam ecclesiam s. *Martini* est altare in honore s. *Gertrudis*. ad quod spectant tres uille uelut ad matrem. *Erche. Hocuwilre. Corlanch.* cum omni earum integritate et inuestitura et dono ipsius altaris a s. presule *Magnerico* predictę ecclesie contradito iure perpetuo. In *Gracha* curtis habetur s. *Martini*. ipsi ecclesię subiecta cum omni integritate. et libera ab omni aduocatorum iure. et uilla *Ocaua. Bessilich. Huncuichilent. Gersta* cum omni integritate. cum aquis aquarumque decursibus. farinariis. siluis. campis. pratis. conuadris. exitibus et regressibus. quesitum et inexquisitum. totum et ad integrum. remoto omni aduocatorum iure. Que omnia sub nostre maiestatis auctoritate semper inconuulsa in perpetuum. deo iubente permaneant. Si quis contra hoc nostrę auctoritatis decretum iniuste ire presumpserit. et illi uenerabili loco uiolentiam intulerit. uelut imperialis auctoritatis *Romanorum* legum et reipublicę censura plectatur. Et ut hęc nostrę institutionis auctoritas per futura tempora stabiliter conseruetur et a nostris successoribus et cunctis rempublicam administrantibus credatur fidelius. anuli nostri impressione signari et muniri iussimus. stipulatione subnixā.

Signum *Otonis* imperatoris gloriosi.

Gunterius notarius uice *Roberti* archiepiscopi summique cancellarii recognoui et subscripsi.

Actum *Aquisgrani* palatio. anno dominicę incarnation. D.CCCC.LXX.V. ind. III. epacta .XVII. concurr. III. anno imperii *Otonis* gloriosi augusti .VII.

Aus neuerer guter Abschrift.

2. Erzbischof Theoderich von Trier gibt dem Convent des h. Martin die freie Abtwahl, und bestätigt alle Güter des Klosters. 975.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Cum mundus eternis regatur legibus. et uarius temporum cursus diuina prouidentia non casibus agatur fortuitis. ex decreto superum propter delicta inhabitantium ciuitas *Treuerensis* data gentibus *Normannorum* uastatione a suo statu concidit. et postmodum resurgens imperii mutatione. tyrannorum principum successione tempore *Gisalberti* ducis seu *Conradi* ab inuasoribus episcopium omne direptum est. ecclesię destructę. possessiones subrepte. dei cultus imminutus et sine respectu diuini atque imperialis iudicii maligni contra ss. dei nitebantur ecclesias. eã tempestate diuina clementia prouidente. ego *Theodericus treuericę* urbis curam pastorem suscipiens ad restaurationem ecclesiarum et diuinę religionis animum appuli. inter cetera considerans ecclesiam s. *Martini*. in quã s. *Magnericus* archipresul corpore requiescit. fere destructam possessionibus priuatam quibus eam idem s. uir ex propria hereditate ditauerat. atque post eum uiri fideles ex hoc mundo recedentes. miseratione ductus eam reparauit. et cuidam religioso abbati *Engelberto* ad regendum sub normã regulari tradidi. redditis possessionibus. que de potestate malorum hominum retraxeram. Hec sunt iura ab ipso s. presule *Magnerico* et a me ipso contradita supradicto *Martino*. et nomina possessionum ibidem iure pertinentium. si abbas predicti cenobii ex hac luce migrauerit. fratres liberam et canonicam cum consensu episcopi. facient electionem. et idem abbas eiusque successores eundem locum cum omnibus illic pertinentibus. uidelicet ecclesiis. uillis cunctisque appendiciis absque ullius contradictione siue inquietudine cum omni pace possideant. si religio defecerit. . . (wie die gleichzeitige Urkunde von Otto . . .) . . . *Gerste* cum omni integritate. remoto omni iure aduocati. quę omnia sub defensione nostrę stolę et successorum meorum semper tuta permaneant. Hec est possessio hereditaria et hec sunt iura a b. uiro predicto delegata monasterio. que quicumque uiolare temptauerit et uiolenter remouerit. a presenti et celesti submoueatur ecclesia. nec fidelium cetui inseratur. sed careat miseratione diuina. nisi temerarium ausum recognoscens ecclesię satisfaciat. et iniuste intercepta remittat. Quam nostrę deuotionis atque concessionis institutionem. ut per futura secula firmiter teneatur et fidelius conseruetur. apostolico atque imperiali sigillo communiri fecimus. et hanc paginam nostri sigilli impressione confirmari iussimus. Data *Treueri*. anno domin. incarn. D.CCCC.LXX.V. ind. III. epacta .XVII. concurr. III. im-

perante *Ottone* magno imperatore. anno .VII. imperii eius. in dei nomine feliciter. Amen.

Aus neuerer guter Abschrift.

3. Verzeichniß des Schatzes der Abtei Prüm. 1003.

Anno dominice incarnationis M.III. regni autem regis serenissimi atque orthodoxi *Heinrici* .I. ipso iubente recensite sunt res *pruniensis* ecclesie sub *Vdone* loci eiusdem abbate. Quod monasterium quondam diu ac predicandę memorię *Pipinus* rex sub honore s. saluatoris domni nostri Ihesu Christi. ac s. genetricis eius Marię et s. Iohannis bapt. beatorumque apostolorum Petri & Pauli. seu etiam ss. martirum. protomartiris Stephani. Dionysii. Mauritii. nec non et confessorum Martini. Vedasti et Germani. Benedicti. atque omnium sanctorum construxit. et de scandalis domini et reliquias supradictorum inibi recondiuit. Sed et processu temporum pronepos eius *Lotharius* imperator augustus licet alio modo non dispari tamen affectu idem monasterium multiplici possessione ditauit. uarioque ornamentorum genere decorauit. unde ut manifestius fiat. ponam eiusdem prefati imperatoris uerba. quoniam precepto de ecclesiastico thesauro sic ait inter cetera. Notum inquit. esse uolumus omnibus s. ecclesie filiis presentibus uidelicet et futuris. obtulisse nos gubernatori nostro deo pro animę nostrae salute et celestis patrię adeptione opus quod diuino cultui dicandum propriis sumptibus iussui ad ornatum prefati s. loci per succedentium curricula temporum in diuinis laudibus iugiter possidendum. euangelium scilicet cum ebore. cristallo atque auro gemmisque compositum .I. bibliothecam cum imaginibus et maioribus characteribus in uoluminum principiis deauratis. necnon et seraculis cum catenulis argenteis deauratis .I. capsam auream cum altare subposito innitentem quatuor columpnis argenteis et alia capsula modica altari superposita et coronula aurea. nec non et crucem auream gemmata altari affixa cum diuersis cristogis hinc inde connexis optimi generis gemmis undique decoratam. una cum reliquiis his nominibus infra reconditis. astantibus duobus archiepiscopis. *Tetgaudo* uidelicet *treuironum* antistite et *Rugnando arelatensium* presule. seu cunctis eiusdem cenobii fratribus. id est. de ligno s. crucis. de sepulchro domni. de loco caluarie. de presepio domni. deinde sanimentum de lapide ubi orauit in monte oliueti. de sudario domni. de spongia. de uestimento s. Marię. manum s. Iacobi fratris domni cum parte brachii. caput s. Cosmę. brachium s. Georgii mart. brachium s. Theodori mart. absque manu. pedem s. Simeonis qui domnum suscepit in templo. os s. Zacharię filii Barachię. os s. Thomę ap. pedem et brachium s. Anastasię virg. caput Sisinii mart. pedem s. Iheronimi presb. simul et brachium s. Stephani prothomart. ossa prophetarum. ossa innocentum. calicem aureum cum patena aurea in crucis modum compositum gemmatum una cum cochleario aureo gemmatoque. et fistula nichilominus aurea cum gemmis. offertorium aureum gemmatum cum patena .I. fontem aureum cum gemmis .I. fanonem auro et margaritis orna-

tum .I. casulas .XII. Hucusque *Lotharius*. Sed et eiusdem imperatoris tempore *Marcuardus* ipsius loci prouisor. accepta imperiali epistola *romanum* pontificem nomine *Sergium* adiit. ac preciosorum martyrum Chrisanti et Dario corpora. una cum reliquiis .XL.VI. martyrum ab eo percipere meruit. que congrua ut decuit deuotione ad prefatum monasterium detulit. partemque eorum ibi reliquit. et cetera cum summo honore in cellam. que *nouum monasterium* nuncupatur. ad eundem locum pertinentem. transtulit. ubi nunc eorum intercessionibus ad laudem sui nominis orantes Christus exaudit. Sunt preterea ibi de corporibus sanctorum scilicet Andreę ap. et non modicę partes preciosorum martirum Primi et Feliciani. Eusebii et Pontiani. Gordiani et Epimachi. Marii. Marthę et Audifax. et Abacuc. Mauriti et sociorum eius multimodę reliquię. Crispini et Crispiniani. Ypoliti. Tiburci. Timothei. Bonifacii. Iob. et Pauli mart. Laurentii. Christophori. de columpna ad quam in passione dominus flagellatus est. de spinea corona. it. Cornelii. Calisti. Marcellini et Petri. Abdon et Sennes. Proti et Iacincti. Agapiti et Siluani. Magni et Andreę. necnon et de reliquiis sociorum eorum. duorum millium .XC.VII. de corpore quoque s. Lupiani confess. Dentes quoque duo s. Goaris. it. reliquię Galli. Benedieti. Siluestri. Basilio. Amani. Audoueni. Amandi. costa s. Margarete. quidam s. Remigii episc. Reliquię etiam ss. uirginum Agathe. Cecilie. Lucie. Barbarę. Scolasticę. sed et de uestimentis ss. confessorum Paulini. Maximini. Willibrordi. Remacii. Huberti. Cuniberti. aliorumque plurimorum ss. martirum. confessorum et uirginum. quos tam ignorantia pretermisimus. quam percensere nimis longum duximus. Inuentę sunt ibi etiam supra altari auro s. Saluatoris capse auro et gemmis decoratę .IIII. positę super duobus seriniis deargentatis. Corona altari superposita in modum pillei auro gemmisque compacta. in circuitu altaris ceborium auro argentoque paratum. Altare omnium sanctorum et lectum auro argentoque paratum. et duo ostiola circa eundem lectum similiter argento decorata. it. altare Lutharii imperatoris argenteum et .IIII. capse auro gemmisque compositę. ad s. Mariam capsula una aurca. Tabule quoque argenteę per altaria .XI. et .VIII. capse argenteę. Philacteria auro gemmisque ornata. in quibus reliquię continentur .XX. pixides .III. una argentea et duę eburneę cum reliquiis. cruces aureę sex. crucifixi argentei .III. in abside circa altare parietes duo deargentatę. coram altare pendet rota cum tintinnabulis fabricata. Euangelia .IIII. cum eo quod dominus *Lotharius* dedit. ex quibus unum totum interius et exterius aureum. argenteum unum cotidianum. Tabule ad opus euangeliorum .IIII. duę auro et lapidibus. altare argento compactę. Missalem unum cum auro et gemmis. lectionarium .I. cum auro et gemmis paratum. Antiphonarium .I. cum tabulis eburneis. Troparium .I. similiter cum tabulis eburneis. Ambo quod nos dicimus analogium argenteus cum arcibus preparatum et desuper aquila deaurata. stans super fabrica in modum pomi argentea. Pendule id est machine quadrifido opere compositę. que gallica lingua *pantheres* nuncupantur. auro argentoque nitentes. Coronę argenteę .VII. exceptis .XIII. paruulis in cancellis deargentatis pendentibus. quarum duę argenteę sunt deauratę. inter quas pendet

patena christallina. Coram altare s. Saluatoris lampades .VII. coram altare imperatoris duę aureę. Scutula una argentea. calices aurei. III. cum ipso. quem dominus *Lotharius* dedit. una cum totidem patenis et duabus fistulis. Calices argentei .III. exceptis his qui cotidiano usu ministerium habentur. Candelabra argentea .XIII. et unum magnum ex fusuli opere cum imaginibus Leonum compositum. Colatoria tria. unum aureum et gemmatum. cui supra meminimus *Lotharii* imperatoris. alia uero duo unum auro argentoque paratum. alterum argenteum cotidianum. Clamides qui uocantur ephod .II. manipuli quos nos uocamus phanones .XX. quorum .XII. auro. et .VI. argento sunt preparata. exceptis aliis cotidianis. ampule .VI. cum .III. patenis. quarum tres auro gemmisque compositę cum ipsa. quam supra memorauimus. et tres argenteę. Vrcei tres .I. aureus cum aqua manili. quem imperator *Lotharius* dedit. alius ex onichino totus absque aqua manili. tercius argenteus cotidianus. cum aqua manili. Turribula .III. duo aurea .I. argenteum et .I. metallinum. Acerrac .II. una eburnea. altera argentea. Pallia ad murum pendentia .XL.III. super altare s. Saluatoris .V. auro parata et .I. cotidianum. Super altare imperatoris .III. similiter auro parata. et .XI. alia per altaria. Pallea lanca in tempore quadragesimali super altaria ponenda .VII. unum sericum super altare s. Saluatoris opere plumario. alterum partim sericum super altare imperatoris. Dorsalia .X. Pulumaria serica ad sedendum .II. et alia .III. sub euangeliiis ponenda. Implices duo. dalmaticę diaconales .XX.VIII. Dalmaticę subdiaconales .XX.III. cappę .LXXX. casule .XXX.

Abschrift aus dem XVI. Jahrhundert, in Trier.

4. Erzbischof Udo von Trier restituiert dem Stift zu Pfalzeln die, denselben von Udo entzogenen Güter zu Enkirch. 1071.

I. n. s. e. i. t. Notum sit omnibus. quod ego *Udo* dei gratia *treuironum* archiepiscopus. cum res et possessiones ecclesiarum nostrarum perquirere stauissem. inueni predium quoddam in uilla que nominatur *Enkircha* ab ecclesia *palatiolensi* distractum et dampnoso concamio nudum *Riponi* nomine permissum quod quia minus diligenter factum fuerat. rescindi placuit. rogatuque *Regenheri* prepositi ceterorumque fratrum ecclesie sue restitimus cum omni integritate. agros ac siluas. prata. uincas. excepta area sola. in qua sibi idem *Ripo* domum edificauerat. quam ei per nostram manum et uoluntatem dicti prepositi legitima donatione tradentes. aliam ab eo accepimus. Quod ut ratum sit et indissolubile etiam competenti fidelium nostrorum testimonio et sigilli nostri impressione firmare curauimus. Actum anno domin. incarn. M.LXX.I. indictione .VIII. regnante *Henrico* rege. *Udone* archipresule. Huius rei testes sunt. *Everhardus* comes. *Arnulfus* prepositus. *Adeloldus* decanus. *Godefridus* comes. *Godefridus* de *Stalle*.

Aus dem schlechten Cartular des Stifte, in Trier.

5. Schreiben des Königs Heinrichs IV. an den Abt Theoderich zu
S. Maximin. c. 1070.

H. dei gratia rex. *T.* abbati. cunctisque fratribus salutem cum dilectione. Vota iustorum placabilia. Quaecunque autem spiritus benignitatis in quo omnes iusti sunt quod fit vota nouere iustum quemlibet docuit. hec ut ipsa sibi soluat. pius. iustus. fidelis. potens erit. Unde seruiantis nostri. *H.* petitionibus gauisi sumus. quem beneficium quod ex uobis habet. ad euacuandum prebende uestre detrimentum. ad augendum salutis sue propositum. uobis reddere nouimus. Redditum ergo recipite. et nunquam alicui in beneficium concedite. quod nos cum illo rogamus. Memores igitur pro illo orare. pro nobis quoque orate. Expeditionem nostram super *saxones* prescribimus. quam deo propitio. VIII. Id. Iun. finire decreuimus. Hoc igitur tempore incipiat orare. et quamdiu maneat expeditio. uestra nos prosequatur oratio. Pro illo uero iugiter orate. et ne in proposito suo deficiat precibus domni exorate.

Abchrift auf der Rückseite der Urkunde No. 233 dieses Buchs.